

ISHLAB CHIQRISH KUCHLARINI JOYLASHTIRISHNI TARTIBGA SOLISHNING
STRATEGIK YO'NALISHLARI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7838920>

Xayitmurodov Anvarjon G'aybullayevich

Termiz davlat universiteti

Iqtisodiyot va turizm fakulteti

Iqtisodiyot kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada O'zbekistonda ishlab chiqarish kuchlarini joylashtirishni tartibga solishning strategik yo'nalishlari haqida bayon qilingan.*

Kalit so'zlar: *Jamiyat, ishlab chiqarish, soha, bozor, munosabat, ishlab chiqarish, boshqarish, imkoniyat, chora-tadbir, tamoyil, diversifikatsiya, ishchi o'rin.*

Bugungi kunda mamlakatimizda barcha sohani rivojlantirish uchun keng ko'lamli islohatlar amalga oshirilmoqda. Sud-huquq, ta'lim sohasi, davlat boshqaruvi shu bilan birga iqtisod sohasida ham. Davlatimiz rahbari Shavkat Miromonovich mamlakatda iqtisodiy yo'nalishlarni, ishlab chiqarishni rivojlantirish uchun qator qonun osti hujjatlarini qabul qilmoqda. Xususan Prezidentimizning 2017–2021-yillarda O'zbekistonni rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha harakatlar strategiyasini tasdiqlanishi iqtisodiy yo'nalishda muhim qadam bo'ldi. 2017–2021-yillarda O'zbekistonni rivojlantirish harakatlar strategiyasining beshta ustuvor yo'nalishi belgilab berildi. Qonun ustuvorligini ta'minlash va sud-huquq tizimini yanada isloh qilishga yo'naltirilgan sud hokimiyatining chinakam mustaqilligini hamda fuqarolarning huquq va erkinliklarini ishonchli himoya qilish kafolatlarini mustahkamlash, ma'muriy, jinoyat, fuqarolik va xo'jalik qonunchiligini, jinoyatchilikka qarshi kurashish va huquqbuzarliklarning oldini olish tizimi samarasini oshirish, sud jarayonida tortishuv tamoyilini to'laqonli joriy etish, yuridik yordam va huquqiy xizmatlar sifatini tubdan yaxshilash; Iqtisodiyotni yanada rivojlantirish va liberallashtirishga yo'naltirilgan makroiqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash va yuqori iqtisodiy o'sish sur'atlarini saqlab qolish, milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish, qishloq xo'jaligini modernizatsiya qilish va jadal rivojlantirish, iqtisodiyotda davlat ishtirokini kamaytirish bo'yicha institutsional va tarkibiy islohotlarni davom ettirish, xususiy mulk huquqini himoya qilish va uning ustuvor mavqeyini yanada kuchaytirish, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik rivojini rag'batlantirish, hududlar, tuman va shaharlarni kompleks va mutanosib holda ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiy ettirish, investitsiyaviy muhitni yaxshilash orqali mamlakatimiz iqtisodiyoti tarmoqlari va hududlariga xorijiy sarmoyalarni faol jalb etish; Ijtimoiy sohani rivojlantirishga yo'naltirilgan aholi bandligi va real daromadlarini izchil oshirib borish, ijtimoiy himoya

va sog'lig'ini saqlash tizimini takomillashtirish, xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish, arzon uy-joylar barpo etish, yo'l-transport, muhandislik-kommunikatsiya va ijtimoiy infratuzilmalarni rivojlantirish hamda modernizatsiya qilish bo'yicha maqsadli dasturlarni amalga oshirish, ta'lim, madaniyat, ilm-fan, adabiyot, san'at va sport sohalarini rivojlantirish, yoshlarga oid davlat siyosatini takomillashtirish; xavfsizlik, millatlararo totuvlik va diniy bag'rikenglikni ta'minlash, chuqur o'ylangan, o'zaro manfaatli va amaliy ruhdagi tashqi siyosat yuritishga yo'naltirilgan davlatimiz mustaqilligi va suverenitetini mustahkamlash, O'zbekistonning yon-atrofida xavfsizlik, barqarorlik va ahil qo'shnichilik muhitini shakllantirish, mamlakatimizning xalqaro nufuzini mustahkamlash. Harakatlar strategiyasida iqtisodiyot tarmoqlari uchun samarali raqobatbardosh muhitni shakllantirish hamda mahsulot va xizmatlar bozorida monopoliyani bosqichma-bosqich kamaytirish, prinsipial jihatdan yangi mahsulot va texnologiya turlarini o'zlashtirish, shu asosda ichki va tashqi bozorda milliy tovarlarning raqobatbardoshligini ta'minlash, ishlab chiqarish mahalliyashtirishni rag'batlantirish siyosatini davom etish hamda, eng avvalo, iste'mol tovarlar va butlovchi buyumlar importining o'rnini bosish, tarmoqlararo sanoat kooperatsiyasini kengaytirish, iqtisodiyotda energiya va resurslar sarfini kamaytirish, ishlab chiqarishga energiya tejaydigan texnologiyalarni keng joriy etish, qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanishni kengaytirish, iqtisodiyot tarmoqlarida mehnat unumdorligini oshirish masalalariga alohida e'tibor berilgani barchamizni quvontirdi.

So'nggi yillarda respublika iqtisodiyotida davlatning roli va ishtirokini qisqartirish, iqtisodiyot tarmoqlarini boshqarishga bozor prinsiplari va mexanizmlarini keng joriy qilish, shuningdek, aholi farovonligi va turmush darajasini oshirish bo'yicha aniq maqsadga yo'naltirilgan chora-tadbirlar amalga oshirildi. Shu bilan birga, iqtisodiyot organlarining amaldagi tuzilmasi, ularning ishini tashkil qilish prinsip va usullari iqtisodiyotni boshqarishning zamonaviy talablariga, shuningdek, iqtisodiyot tarmoqlaridagi tuzilmaviy o'zgartirishlarga javob bermaydi. Xususan, iqtisodiyotning o'zgarishi sharoitida mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning asoslangan maqsadli yo'nalishlarini (indikatorlarini) shakllantirish, shuningdek, mavjud ichki va tashqi omillarni hamda islohotlarning strategik ustuvor yo'nalishlarini hisobga olgan holda iqtisodiy o'sishning yangi manbalarini aniqlash tizimi mavjud emas. Iqtisodiyotning hududiy va tarmoq taraqqiyoti, shu jumladan, urbanizatsiya salohiyatini amalga oshirish orqali mutanosiblikni ta'minlash uchun ishlab chiqarish kuchlarini joylashtirish borasidagi ishlarni muvofiqlashtirish tizimi kerakli darajada yo'lga qo'yilmagan. Bozor tamoyillarini keng joriy etish, mahalliy ishlab chiqarishni diversifikatsiya qilish, bozorni raqobatbardosh tovarlar bilan to'ldirish va ularni tashqi bozorlarga yo'naltirish hajmlarini oshirish bo'yicha zarur tadbirlar ishlab chiqilmayapti. Natijada, barqaror ishchi o'rinlari yaratish darajasi pastligicha saqlanib qolayotganligi aholini, ayniqsa, qishloq aholisini barqaror daromad manbai bilan

ta'minlash imkonini bermaydi va sifatli inson kapitalini rivojlantirishga to'sqinlik qiladi. Iqtisodiyot organlari faoliyati samaradorligini tubdan oshirish maqsadida 2022-2026- yillarga mo'ljallangan "Taraqqiyot strategiyasi" qabul qilindi. Ishlab chiqarish jarayonida odamlar tabiat bilan va o'zaro aloqada bo'lishadi. Ushbu ikki turdagi munosabatlar ishlab chiqarish kuchlari va ishlab chiqarish munosabatlari mavjudligida namoyon bo'ladigan har qanday ishlab chiqarishning ajralmas tomonlarini tashkil etadi. Ishlab chiqarish usuli ishlab chiqaruvchi kuchlar va ishlab chiqarish munosabatlarining ziddiyatli birligi sifatida tavsiflanadi. Ishlab chiqarish kuchlari ishlab chiqarish uslubining mazmunini, ishlab chiqarish munosabatlari esa uning shaklini tashkil etadi. Ishlab chiqarish kuchlaribu kuchlar yordamida jamiyat tabiatga ta'sir qiladi va o'zgaradi. Bundan tashqari, ishlab chiqarish kuchlari ijtimoiy shaxs rivojlanishining jihatlaridan biri sifatida tavsiflanishi mumkin. Ishlab chiqaruvchi kuchlar insonning tabiat bilan munosabatini, uning boylıklaridan shaxsiy va jamoat manfaatlari uchun ijodiy foydalanish qobiliyatini ifodalaydi. Ishlab chiqaruvchi kuchlar faqat ijtimoiy ishlab chiqarish doirasida mavjud va ishlaydi. Ishlab chiqarish kuchlarining rivojlanish darajasi insonning tabiat qonunlarini bilish darajasida va ularni ishlab chiqarishda belgilangan maqsadlarga erishish uchun ishlatilishida namoyon bo'ladi. Har bir ishlab chiqarish usuli ma'lum moddiy-texnik bazaga va shu asosga mos keladigan mehnat turiga asoslanadi. Tarixga uch turdagi mehnat ma'lum: qo'lda, mashinada va avtomatlashtirilgan. Tarixiy jihatdan jamiyatning ayrim turlari ham ushbu mehnat turlariga to'g'ri keladi: sanoatgacha, sanoat, postindustrial. Ishlab chiqaruvchi kuchlarga kiradimehnat unumdorligi darajasini belgilaydigan barcha omillar: bularning barchasi mehnat jarayonining sub'ektiv (shaxsiy) va moddiy (moddiy) elementlari, shuningdek, moddiy ne'matlarni ishlab chiqarishda ularning o'zaro ta'siri. Bularga, birinchi navbatda, inson o'zining ish tajribasi, ma'lumot darajasi va malakasi, shuningdek mehnat vositalari va mehnat ob'ektlari bilan asosiy ishlab chiqaruvchi kuch sifatida kiradi. Ishlab chiqaruvchi kuchlar, shuningdek, fanni texnologik qo'llanilishida, mehnat taqsimoti, kooperatsiya, ixtisoslashuv orqali ishlab chiqarishni ijtimoiylashtirish, shuningdek, ulardan kelib chiqadigan ishlab chiqarishni tashkil etish va boshqarishda o'z ichiga oladi. Tabiiy resurslar va tabiiy kuchlar inson mehnati tufayli ular ijtimoiy ishlab chiqarish elementlari bo'lgan taqdirdagina ishlab chiqaruvchi kuchlarga aylanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Sh.Mirziyoyev "Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz" asari.
2. Sh.Mirziyoyev "Yangi O'zbekiston strategiyasi" asari.
3. Karimov I. A. Xavfsizlik va barqaror taraqqiyot yo'lida. T.6. - T. (O'zbekiston»), 1998. - 429 b.

4. Karimov J. A. Biz o'z kelajagimizni o'z qo'limiz bilan quramiz. T.7-T."O'zbekistoO" 1999. - 410 b.
5. Nurimbetov R. I. (Ishlab chiqarish menejmenti)) fanidan uslubiy ko'rsatma va nazorat ishlari 2005 y